

LĒDURGAI 800

Nr.3
06.2011.

DARBA GRUPAS INFORMATĪVAIS IZDEVUMS

Cik līdzīgi skan vārdi mācīties un mācītājs! Un vēl – uz skolu, tieši tāpat kā uz baznīcu aicina zvans... Jā, jā, trešajā Lēdurgas 800 gadu jubilejai veltītajā izdevumā varēsi lasīt par Lēdurgas draudzi, baznīcām, mācītājiem, skolām un skolotājiem. Un, lai arī Tev būtu iemesls mācīties, ceturtajā lappusē atrodami viktorīnas jautājumi. To varētu arī saukt par pārbaudes darbiņu

sev pašam – cik daudz Tu zini par Lēdurgu un lēdurdziešiem?

Gatavojot šo izdevumu, tā veidotājiem bija iespēja *pa atslēgas caurumu* ielūkoties Krimuldas novada vēstures grāmatā. Kāpēc *pa atslēgas caurumu*? Tāpēc, ka grāmatas svinīgā atvēršana notiks Lēdurgas 800 gadu jubilejas svētkos – tieši 2011.gada 6.augustā.

Ilze Kļaviņa

Lēdurgas draudzes, baznīcas un mācītāji, draudžu skolas un pagasta skolas

Nav zināms, kad celta vecākā Lēdurgas baznīca, bet domājams, ka **Lēdurgas draudze** pastāvējusi jau 1218. gadā. No 1589. gada Lēdurga bija apvienotās Lēdurgas — Turaidas draudzes centrs. Draudzē ietilpa arī Vidrižu, Inciema, Knīderu, Murikas, Aijažu, Lodas, Igates un Gāršmuiža. 1613. gadā dievvārdus noturēja Lēdurgas mācītāja mājā, bet ap 1630. gadu tika uzcelta Lēdurgas Sv. Jāņa baznīca, kas atradusies pie „Beņģu” mājām. 1667. gadā uzcelta koka baznīca pie bijušās Lēdurgas mācītājmājas.

Vairāk nekā trīs gadsimtus, no 13. līdz 16. gs. pirmajai pusei, novadā valdošā bija katoļu ticība, bet jau 16. gs. 30. gados Turaidas un Lēdurgas draudzēs, iespējams, sprediķoja luterāņu mācītājs. Pēc Vidzemes iekļaušanās Zviedrijas sastāvā 1629. gadā vienīgā pieļaujamā ticība bija luterānisms. Tomēr baznīcā iešana nebija kļuvusi par vispārēju paražu. Tika izmantota likumdošana, publiska pārklaušināšana un sodi, lai novērstu šādu stāvokli. Neraugoties uz mācītāju pūlēm un sodiem, baznīcā negājēji minēti ik pa laikam. Esot bijuši pat kārtīgi nemiernieki: 1674. gadā Turaidas — Lēdurgas draudzē kāds zemnieks uzsaucis savam mācītājam: „Tad lai velns nāk tavā baznīcā!” Pats uz baznīcu vairs nav nācis.

Pēc Ziemeļu kara, juku laikos, gadījās, ka mācītāju amatos ietika visai apšaubāma rakstura cilvēki. Tā arī Turaidas — Lēdurgas draudzē amatā iecēla P. J. Buholcu, kuru pēc 11 gadu kalpošanas atcēla no amata „*par smagiem noziegumiem pret tikumību*”. Viņš tika apsūdzēts kādas atraitnes fon Albedillas izvarošanā. Atraitnei piedzimis dēls. Buholcs sākumā mēģinājis visu noliegt, bet beigās atzinies.

Pie baznīcām ierasta lieta bija krogi, kas daudzviet bijuši labākā stāvoklī nekā pašas baznīcas. Lai gan Ziemeļu kara gados vecā Lēdurgas baznīca nebija izpostīta, tā gadu no gada nonāca arvien sliktākā stāvoklī. Tā 1705. gadā mācītājs ziņoja, ka Lēdurgas baznīca esot „gandrīz visnožēlojamākā visā zemē”...

Pie Lēdurgas baznīcas bija arī draudzes skola, tajā gan skolēnu bija ļoti maz — deviņi. Skolēnu niecīgo skaitu baznīcu vizitatori skaidroja ar skolotāju slikto slavu, „*kas iet bērniem pa priekšu ar vispiedauzīgāko paraugu*”. Lēdurgā skolotājs bijis dzērājs, kuram piedraudēja ar atlaišanu, ja neatmeīs savu netikumu... Skola nodegusi un no jauna uzcelta tikai 1732. gadā.

Lēdurgas luterāņu baznīca. Sākta celt laikā, kad Turaidas — Lēdurgas draudzē kalpoja mācītājs Daniels Merķelis, kurš pēc gandrīz 30 gadu kalpošanas 1770. gadā bija spiests atteikties no mācītāja amata, jo bija nonācis konfliktā ar draudzi. Lai arī Daniels bija apgaismības ideju piekritējs, savās attiecībās ar Lēdurgas zemniekiem viņš bijis rupjš un nežēlīgs. Merķeļa laikā no pastorāta aizbēga vismaz četri dzimtzemnieki — Benge (Beņģu) Jēkabs un Miķelis, Anna un Trīne.

Baznīcas pamatakmeņos iekaltie gadskaitļi liecina, ka jaunā baznīca sākta celt 1767. gadā, bet iesvētīta 1772. gadā. Vieta, kur baznīca uzcelta, tikusi saukta par Maiņkalnu, jo tur pie četrus krustojuma bijusi tirgus vieta.

Dievnams lauku draudzei bija neparasti grezns un šodien ir pieskaitāms pie ievērojamākiem baroka laika pieminekļiem Vidzemē. Ķieģeļu sienas, kas pārsegta ar koka buru velvēm, veidoja plašu telpu ar 600 sēdvietām, altārim abās pusēs bija gleznas, kas varētu būt pārnestas vēl no iepriekšējās baznīcas.

Lēdurgas luterāņu baznīca mūsdienās

Vecākā glezna „Kristus pie krusta” datējama ar 18. gs. otro ceturksni, iespējams, tā ir iepriekšējās baznīcas altārglezna. Otra glezna „Augšāmcelšanās”, kas nozagta 1977. gadā, datējama ar 18. gs. trešo ceturksni.

Lēdurgas baznīcai zvanu dāvājuši Kampenhauzeni, bet, kad pirms Pirmā pasaules kara tas tika evakuēts uz leikškriviju, baznīcai bija jāgādā jauns zvans. Zvans tika izgatavots Bohumā (Vācijā). Pēc draudzes padomes locekļa, tirgotāja Jēkaba Šmita atmiņām, tas maksāja 55 000 rubļu. Paša zvana svars bija 462 kg, mēle svēra 49 kg un citi piederumi 142 kg. Tātad viss kopā 653 kg. 1926. gada 21. septembrī septiņos vakarā zvans tika uzvilktis tornī, Jānis Bērziņš no Ceikām visu galīgi nostādīja vietā un 25. septembrī zvans tika iemēģināts. Zvana uzvilšanu un pielikšanu, tāpat kā daudzus baznīcas atjaunošanas iekšdarbus, veica vietējie amatnieki. Pieminētais J. Šmits baznīcai 1930. gadā dāvāja altārdaļas logu vitrāžas, kas saglabājušās līdz mūsdienām.

Lēdurgas luterāņu baznīcas 150 gadu svinības 1922. gadā
Foto no Rasmis Graudiņas personīgā arhīva

Pirmās ērģeles baznīcai tika iegādātas ap 1850. gadu, otrās — 20. gs. sākumā, bet tās gāja bojā Pirmajā pasaules karā. Mācītājs rakstīja: "Postīšanas darbu iesākuši salašņu ļaudis — tranšeju strādnieki un pēc tiem krievu karaspēks." Tranšeju racēji baznīcā dzīvojuši ar visiem zirgiem. Ar ērģelēm nav veicies arī turpmāk: 1922. gadā atjaunotās ērģeles izdega 1939. gadā, tika atjaunotas un vēlreiz sadega ugunsgrēkā 50. gadu beigās. To, kas palika pāri, aizveda uz Gaigalavas baznīcu, bet uz Lēdurgu 1977. gadā atveda 20. gs. sākumā būvētas ērģeles no Zeltiņu baznīcas.

1892. gadā par Lēdurgas mācītāju ievēlēja Georgu Spalviņu. Viņš kalpoja 23 gadus, līdz pat savai nāves dienai. Ar mācītāju Spalviņu saistās arī dažādi nostāsti. Viņš bijis skarbs un prasīgs, un nav draudzē iemīļots. Par kalpošanu mācītājs saņēmis zelta amata krustu, ar ko ļoti lepojies. Kad mācītājs nomiris, visus interesējis, vai viņu apglabās ar visu krustu. Bēru laikā krusts ir bijis mācītājam uz krūtīm. Dažiem cilvēkiem tas bijis liels kārdinājums, jo mācītāja kapu mēģināja atrakt. Patiesībā krusts esot ceremonijas laikā apmainīts.

Mācītājs Bertrams Feders (kalpojis no 1919. līdz 1931. gadam) esot aktīvi iesaistījies visos pagasta pasākumos, bijis arī kaislīgs mednieks. Savus novērojumus un pieredzi medībās viņš apkopojis grāmatā "Medības Vidzemē senāk un tagad". 1927. gadā tika noorganizēts draudzes bazārs (tirgus), lai iegūtu līdzekļus torņa noseģšanai. Draudze ieņēma 2340 latus. Baznīcai par labu bazāri rīkoti regulāri, draudzes aktīvistu braukājuši pa mājām, savākuši dažādas mantas — cits iedevis graudu maišeli, cits kādu rokdarbu. Tad tas viss tirgots, un nauda palikusi draudzei. Būdams kaislīgs rakstītājs, B. Feders rūpīgi rakstījis arī draudzes hroniku. Viens no ierakstiem vēsta, ka 1929. gadā, otrās adventes laikā, tika atlauzta baznīca un nozagta Bībele ar sudraba apkalciem vākiem. Mācītājs vēl komentējis: "Ko gan varot gribēt, jo zogot stipri visā apkārtnē."

1932. gada februārī draudzē ieradies Pēteris Zemītis. Jūnijā baznīcā notika jaunā mācītāja ievēšana amatā, un draudzes valde jaunajam mācītājam svinīgi uzdāvināja zirgu ar iejūgu un ratiem. Par P. Zemīša laiku saglabājušies vairāki stāsti.

"Mācītāja tēvs vienu reizi Debesbraukšanas dienā strādājis, un uznācis pērkonis un iespēris šķūnītī, kur viss lauksaimniecības inventārs nodedzis — rati utt. Tad daudzi tanī dienā vairs nav strādājuši, lai nu kurā citā, bet tanī nekad." Bet „Graudnieki”, kas dzīvojuši pretim mācītājmuižai, stāstījuši, ka redzējuši un dzirdējuši, kā Zemīša meita sēdējusi uz mācītāja mājas kāpnēm un dziedājusi: "Dievs kungs ir mūsu stiprā pils, ar kartupeļiem un silķēm".

1933. gadā Lēdurgas baznīcā ievilkta elektrība, 1937. gadā draudzi apciemoja Kārlis Ulmanis un piešķīra 1000 latu jaunās lustras (kronluktura) iegādei. Lustra tik nopirkta un tajā iegravēja dāvinātāja vārdu un laiku, kad dāvināta. Tā arī saglabājusies līdz mūsdienām, vēlāk draudze par saviem līdzekļiem iegādājās vēl vienu tādu pašu.

Mācītājs Zemītis kalpoja draudzē līdz 1944. gada augustam, kad, tuvojoties padomju karaspēkam, viņš devās bēgļu gaitās. No 1944. gada līdz 1958. gadam draudzē kalpoja mācītājs Georgs Zālītis. 1947. gadā beidza pastāvēt apvienotā Lēdurgas — Turaidas draudze un izveidojās divas atsevišķas.

Neraugoties uz padomju varas naidīgo attieksmi pret reliģiju, draudzi izdevās saglabāt. Draudzes locekļu skaits gan nepārsniedza 30 cilvēku. 1958. gadā Georgu Zālīti nomainīja Romāns Šmits, bet 1974. gadā kalpot sāka Vaira Bitēna. Viņas darbības laikā strauji pieauga baznīcas popularitāte, tas bija saistīts ar procesiem visā valstī — Atmodu. Draudzes locekļu skaits pārsniedza 400, tika uzsākta sadarbība ar Lēdurgas skolu, sākās svētdienas skolas nodarbības.

Pēc Vairas Bitēnas Lēdurgas baznīcā ir kalpojis Atis Bambāns, Harijs Grīgols, Dainis Markovskis, Jānis Šmits, Anatolijs Sviķis, Uldis Matīss, Andrejs Bāliņš un Juris Uljōis. 2011. gadā kalpo evaņģēlists Daiga Ummere, un draudzē ir 50 locekļi.

Lēdurgas pareizticīgo baznīca. 19. gs. 40. gados vairākkārt bija neraža, kas izraisīja badu. Neapmierinātos zemniekus sasniedza baumas, ka viņiem klāšoties labāk, ja tie pāriešot pareizticībā, varbūt pat piešķiršot zemi lekškievijā. Pārvilināšana pareizticībā bija viena no pārkrievošanas metodēm, jo pareizticības pieņemšana tolaik nozīmēja arī krievu tautības pieņemšanu. Pāriešana pareizticībā notika galvenokārt Lēdurgā, kur ap 1850. gadu nodibinājās pareizticīgo draudze. Luterāņu mācītājs Bernhards gan esot centies pretoties pareizticības bumam, bet ātri ticis atcelts no amata.

Pirmā pareizticīgo draudzes baznīca atradās Bīriņos, līdzās muižai, kur tuvumā citas baznīcas nebija. Tādēļ, lai aizkavētu savu zemnieku pāriešanu pareizticībā, Bīriņu muižas īpašnieks izgādāja atļauju pareizticīgo baznīcu pārcelt uz Lēdurgu, netālu no luterāņu baznīcas. Tur 1875. gadā aizsākās darbs pie Jāņa Kristītāja pareizticīgo baznīcas būves un tika dibināta arī draudzes skola. Baznīcas arhitekts ir Jānis Baumanis. Lēdurgas pareizticīgo baznīcas ēka ir viņa pirmais sakrālās arhitektūras projekts, bet vēlāk Baumanis projektējis daudzas citas pareizticīgo baznīcas Vidzemē un Igaunijas dienvidos. Lēdurgas baznīca savā ziņā ir ievērojama ar to, ka pieder pie 19. gs. 70.—90. gados projektētajām mūra celtnēm, kuras projekts ir saglabājies, kas ir visai reta parādība Latvijā.

Pirmā pasaules kara laikā baznīca un tai blakus esošā koka mācītājmāja "Krievi" stipri cieta. Lai arī draudze bija neliela, baznīcu atjaunoja, situācija pēc kara bija cerīga, bet ne uz ilgu laiku. 20. gs. draudzes dzīvē nesa sāpīgu kritienu, ko piedzīvoja arī vairums citu 19. gs. dibināto lauku pareizticīgo draudžu.

Muzikanti „Krievi” mācītājmājas pagalmā, pie pareizticīgo baznīcas ap 1930. gadu, puika pie grožiem - Jānis Golubovs
Foto no Dzidras Turkas personīgā arhīva

Ne Turaidā, ne Krimuldā 19. gs. pareizticība neieviesās. Arī daļa no lēdurdziešiem, nesagaidījuši nekādus ievērojamus uzlabojumus, gribēja atgriezties savā dzimtajā luterāņu draudzē, tomēr 1885. gada noteikumi to liedza. Luterāņu mācītāji nedrīkstēja laulāt jauktu konfesiju pārus. Saglabājies nostāsts, ka Lēdurgas — Turaidas mācītājs J. Bernhards esot pat izsūtīts uz Sibīriju kopā ar ģimeni par to, ka šādu pāri salaulājis.

20. gs. baznīca ilgu laiku kulta vajadzībām netika izmantota, un nonāca avārijas stāvoklī. Tomēr pareizticīgo draudze turpināja darboties, un tās visgrūtākie laiki bija 20. gs. otrajā pusē, kad dievkalpojumi vairs nenotika, bet baznīcā tika ierīkota propāna noliktava. Nedaudzie Lēdurgas pareizticīgie iedzīvotāji piederēja pie Limbažu pareizticīgo draudzes. Pašreiz notiek baznīcas atjaunošanas un restaurācijas darbi. Dievkalpojumi notiek reizi mēnesī.

Lēdurgas draudzes skola. Vissenākās rakstiskās liecības, jau no 18. gs., ir par Lēdurgas draudzes skolu. Pēc arhīva ziņām, jaunu skolas ēku uzcēla 1835. gadā. 1872. gadā tā nodegusi un turpat blakus uzcēla jauna skolas ēka. 1910. gadā skolu paplašināja, piebūvējot vienam skolas galam otru stāvu. Skolai piederēja arī zeme (15,3 ha), neliela klētiņa, kūts un rija.

Lēdurgas draudzes skola 1919.-1920. mācību gads
Vidū skolotāja Plaude. Foto no skolas muzeja arhīva

No dibināšanas laikiem klāt bijuši 16,5 ha zemes — skolas pārziņa (ērgelnieka) lietošanā kā atalgojums par darbu skolā un kalpošanu baznīcā. Pēc skolas paplašināšanas telpas bija piemērotas 60—70 bērniem. Kopš skolas dibināšanas laikiem tur pastāvējis internāts, kurā dzīvoja gandrīz visi skolēni, bija divas zēnu un divas meiteņu guļamistabas. Koppalda tajā laikā nebija, bet bērni ēda to, ko bija paņēmuši līdzi no mājām. Katram bērnam bija ierādīta lādīte pārtikas uzglabāšanai. Koppaldu iekārtoja 1919. gadā, un tajā ēda ap 30 skolnieku. Par koppaldu maksāja paši bērni, katru nedēļu arī pievedot produktus. 1917. gadā, Pirmā pasaules kara laikā, skola stipri cieta, kad tur apmetās krievu karaspēka daļa. Karavīri noplēsa un nodedzināja riju, iznīcināja mācību līdzekļus, izsita logus, izlauza durvis.

Nodibinoties Latvijas Republikai, 1921. gadā agrārās reformas ietvaros draudzes skolu ar visām saimniecības ēkām un zemi piešķīra Lēdurgas pagasta valdei. Bijušo draudzes skolu pārveidoja par 2. pakāpes pamatskolu, tomēr šo skolu lēdurdzieši vēl ilgi paraduma pēc sauca par draudzes skolu. Skolas ēku izremontēja un mācības varēja turpināties. 20. gs. 20. gados skolēnu skaits dažos mācību gados sasniedza pat 80. 1928. gadā skolā ievīlta elektrība, bet 1929. gadā no Kultūras fonda līdzekļiem iegādājās klavieres, lai gan kopumā ar inventāru un mācību līdzekļiem skola bijusi slikti apgādāta. Uz skolu mācīties sūtīja jaunākos pagasta bērnus. Viens no pirmajiem Lēdurgas draudzes skolas skolotājiem bija Georgs Henrihs Moors (literātu Henrija un Valdas Mooru tēvs). Viņš bijis arī draudzes ērgelnieks un vadījis Lēdurgas kori, bijis Lēdurgas saviesīgās biedrības dibināšanas iniciators. Skolā viņš nostrādāja no 1880. līdz 1916. gadam, vecais augļu dārzs pie skolas bijis viņa roku stādīts. Ar skolotāju Mooru saistīts kāds nostāsts Lēdurgas pusē:

“Lielozolu” mājas dzīvojis kāds igauņis, kurš tīstī latviski nav sapratis un runājis ar lielu akcentu. Reiz igauņis lūdzis padomu mācītājam Spalviņam, bet baznīckungs atteicis, lai prasa Mooram. Igaunis noteicis: „Ja jau študierēt cilvēk nezīn, ko tad morim būs zināt...”

Lēdurgas - Inciema skola. Šo mācību iestādi atvēra 1871. gadā. Sākotnēji mācības notikušas ēkā, kas atradusies pretim tagadējām “Kūriņu” mājām, Juglas upes otrā pusē. Kad vecā skolas ēka nodedusi, mācības tikušas noturētas “Kūriņos”. Dīz vien uzbūvēta jauna divstāvu ēka no sarkaniem ķieģeļiem, kura pārbūvētā veidā ir saglabājusies līdz mūsdienām. Jaunā skola iesvētīta 1884. gada novembrī. Tajā laikā skolas augststāvā atradusies Inciema pagasta kanceleja, kur skolotājs izpildījis arī pagasta skrīvera pienākumus. Apakšējā stāvā atradies skolas pārziņa dzīvoklis un pārējās skolas telpas: viena klase, divas guļamistabas un ēdamistaba. Skolā bijis ap 60—70 skolēnu. Līdzīgi kā divas iepriekšminētās, arī šī darbojās līdz 1940. gadam, kad tika atvērta jaunā Lēdurgas skola.

Lēdurgas- Inciema skola. Foto no skolas muzeja arhīva

Aijažu pagasta skola. Skolas ēka tika uzcelta 1876. gadā, iekārtota viena klases telpa, divas guļamistabas un neliela ēdamtelpa. Līdzīgi kā citos pagastos, skolas ēka tika apvienota ar pagasta namu: viena istaba bija atvēlēta pagasta vecākajam cilvēku pieņemšanai. Iepriekšējās pagasta telpas gan daudziem patikušas labāk, jo atradušās Aijažu krogā. Tad reizē ar pagasta darīšanu kārtošanu varējuši iegriezties arī krogā. Skolā bērni sāka iet no 10 gadu vecuma un pat vecāki. Skolēnu skaits bija no 50 līdz 60. Apkalpotājas un strādnieces nebija, tādēļ visu nepieciešamo darīja paši bērni. Viens vecākais skolēns bija dežurants, viņa pienākumus ietilpusi zvanīšana uz stundām, bet

pēc stundām vajadzējis uzraudzīt jaunākos bērnus. Solos tajā laikā sēdēja četri līdz seši skolēni. Arī par to, lai klasē būtu silti ziemā, rūpējās paši skolēni. Kad Aijažu pagastu 1885. gadā pievienoja Lēdurgas pagastam, skola kļuva par Aijažu — Lēdurgas pagasta skolu. Mācības pagasta skolā sākas oktobrī un beidzās aprīļa beigās, tomēr mācības noteiktajā laikā varējuši uzsākt tikai saimnieku bērni, kalpu bērni — tikai pēc ganu gaitu beigām. Sākot ar 1920. gadu, bērnu skaits palielinājās, tādēļ 1922. gadā skolu pārcēla uz Aijažu muižu, kur tā — nu jau Aijažu 1. pakāpes pamatskola — darbojās līdz pievienošanai Lēdurgas skolai 1940. gada 31. decembrī.

Lēdurgas pagasta skola. Pirmo pagasta skolu uzbūvēja 1871. gadā, un arī tajā sākotnēji mitinājās pagasta valde. Kopumā Lēdurgas pusē piecos gados uzbūvēja četras skolas. Pirmais pagasta skolas skolotājs bija Jūlijs Vīstucis (1839—1909), viņš bijis ne tikai pagasta skrīveris, bet arī literāts. Pēc J. Vīstuca par skolotāju un skolas pārziņi darbā stājās Jānis Virgzdiņš. Viņš Lēdurgas pagasta skolā nostrādāja 40 gadus unpar nopelniem pedagoģiskajā darbā 1930. gadā tika apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni.

Latvijas brīvvalsts laikā algas skolotājiem maksāja aprīņķa valde, bet “naturālijas” viņi saņēma no pagasta. Tā Lēdurgas astoņi skolotāji no pagasta saņēma brīvus dzīvokļus ar apkuri un apgaismojumu, kā arī aramzemi piemājas saimniecībai.

Šādi tādi starpgadījumi. Tāpat kā citās skolās, arī Lēdurgas pagasta skolā tika organizēti dažādi pasākumi, skolēnu teātris iestudēja ludziņas un rādīja tās pagasta ļaudīm. Līdzekļi tika izmantoti trūcīgo ģimeņu apdāvināšanai un skolas mācību bāzes papildināšanai, taču reiz pārāk liela skolas aktivitāte sadusmoja pagasta vadību. Izvērsās konflikts, un lietu nācās izskatīt augstāk stāvošajām instancēm, tomēr līdz tiesai gan nenonāca. Lūk, ko par šo gadījumu rakstīja “Iekšlietu Ministrijas Vēstnesis” 1927. gadā:

“Izrīkojumiem skolās vajadzīga pagasta pašvaldības piekrišana. Lēdurgas pag. 1 pak. pamatskolas padome gribēja sarīkot skolā izrīkojumu, ņemot ieejas maksu par labu mācības līdzekļu iegādāšanai. Turpretī pag. padome atzina, ka skolā nav vēlams tāds izrīkojums, kurā galveno vietu ieņem dejas un rotaļas un kurā piedalās pieaugušie, un noliedza šo izrīkojumu skolas telpās, par ko skolas pārzīne (Marija Kristone) sūdzējās Rīgas apr. valdei. Pēdējā aizrādīja Lēdurgas pag. valdei, ka pag. padome nevar noliegt skolā sarīkojamus izrīkojumus, jo tā būtu iejaukšanās pedagoģiskās lietās. Ar tādu paskaidrojumu nebija apmierināta pag. padome un iesniedza sūdzību pašvaldības departamentam. Tā kā pārsūdzības termiņš bija nokavēts, tad departaments no formālā viedokļa sūdzību atstāja bez caurskatīšanas. Bet uzraudzības kārtībā aizrādīja apr. valdei, ka viņas paskaidrojums Lēdurgas pag. valdei ir principiāli nepareizs, jo 1925. g. 18./19. decembrī aprīņķu pašvaldību pārstāvju apspriedē ir atzinusi (1926. g. “Vald. Vestn.” Nr. 23), ka skolas telpas publiskiem izrīkojumiem var atļaut vienīgi skolas īpašniece — pašvaldība, saziņā ar skolas padomi, pie kam strīdus gadījumus izšķir aprīņķa valde. Tādēļ arī šoreiz pareizais viedoklis ir, ka pie skolas telpu izlietošanas ir jāreķinās ar telpu īpašnieces — pašvaldības tiesībām pārbaudīt katru atsevišķu gadījumu, pie kam pagasta pašvaldība savu piekrišanu zināmu izrīkojumu sarīkošanai var arī nedot, ja viņai uz to ir dibināti iemesli. Protams, šādu noliegumu var pārsūdzēt, bet nevar apstrīdēt pagasta padomes tiesības izdot noliegumu.”

Lēdurgas pamatskola. 1929. gadā Lēdurgas pagastā ar 2094 iedzīvotājiem un 166 skolēniem darbojās četras mazas skolas, kurās katrā bija divas mācību klases un divi skolotāji, kuri mācīja visu. Lai arī telpu skaitu atzina par pietiekamu, pagasta amatpersonas domāja par jaunas lielas skolas celtniecību. Tomēr līdz reāliem mācību iestādes celtniecības darbiem nonāca tikai 30. gadu beigās, un Lēdurgas pamatskolu atklāja jau padomju varas laikā, 1940. gada beigās.

Kara laikā skolu savām vajadzībām rekvizēja vācu karaspēks, tajā tika izvietots hospitālis un citas armijas daļas, tajā skaitā apsardze ar suņiem. Vietējie skolotāji un iedzīvotāji ar hospitāļa personālu izvērta visai plašu maiņas tirdzniecību, piegādājot dažādus pārtikas produktus, bet pretim saņemot medikamentus. Normāls mācību darbs skolā atsākās tikai pēc kara.

Padomju laiks nāca ar savu ideoloģiju. Mazpulku aizvietoja ar pionieriem un komjauniešiem, vēlāk parādījās arī oktobrēni. PSRS vadoņu fotogrāfijas rotāja vai visas telpas.

Lēdurgas skola ap 1940. gadu. Foto no skolas muzeja arhīva

Vēl viena tā laika raksturīga iezīme bija — armijas daļu atstātie dažādie ieroči, šur tur mežos un purvos palikušās lidmašīnas un tanki. Kā atceras inciemietis Aivars Gulbis, kurš tolaik mācījies Lēdurgas skolā, “katram normālam skolas puikam pēc kara bija savs šaujamaš”. Pēckara laikā Lēdurgas milicim Leimanim esot bijušas darba pilnas rokas, puikas, no skolas mājās nākot, ik palaikam sarīkojuši pašaudīšanas...

Padomju gados turpinājās arī senas tradīcijas — strādājot vienuviet, skolotāji deva zināšanas vairākām paaudzēm. Tā savulaik Lēdurgas skolas direktors Vladislavs Kursiņš skolā nostrādāja no 1954. līdz 1981. gadam (saņemot Nopelniem bagātā skolotāja goda nosaukumu), bet latviešu valodas skolotāja, mācību pārzine un direktore Rita Bērziņa skolai veltīja 38 gadus.

Ar pagasta padomes 1998.gada 21.jūlija sēdes lēmumu Lēdurgas pamatskolai piešķirts nosaukums Lēdurgas Garlība Merķeļa pamatskola. 2010./2011. mācību gadā pamatskolā strādāja 18 pedagogi un 10 tehnieki darbinieki. Skolu apmeklēja 117 bērni.

Tekstu autori - **Vija Stikāne, Austra Engīzere un Gatis Krūmiņš**

Pierakstījusi skolotāja **Sanita Sebre**

IZZINI LĒDURGAS PAGASTA VĒSTURI

Meklē atbildes uz Krimuldas novada vēstures draugu biedrības sagatavotajiem viktorīnas pirmās kārtas jautājumiem! Atbildes **var sūtīt (nest) uz Lēdurgas bibliotēku, vai arī elektroniski uz adresi gatis.krums@gmail.com LĪDZ 4. AUGUSTAM.**

Otrās kārtas jautājumi tiks publicēti izdevuma Krimuldas Novada Vēstis pielikumā jūlija beigās un uzvarētāju noteiks, apkopojot abu kārtu rezultātus. Balva uzvarētājam – KRIMULDAS NOVADA GRĀMATA.

1. Kurā vēstures avotā pirmo reizi ir pieminēta Lēdurga (Letegore), pamatojoties uz kuru šogad tiek svinēta Lēdurgas astoņsimtgade?
2. Kā sauc fotogrāfu, pateicoties kuram, ir saglabājies ievērojams Lēdurgas kultūrvēsturiskais mantojums fotogrāfijās?
3. Nosauciet kolhozus, kuri tika dibināti Lēdurgas pagastā 1948. – 1949.gados!

No pirmklasnieku mutes šodien

Samanta:

-Skolotāj, beidz taču vienreiz kasīties. Tu jau tā man bojā nervus...

.....

Logopēds: Ko cilvēki nevarētu darīt bez mēles?

Ričards: -Bučoties.

L: -Lūpas taču ir! Varētu bučoties.

R: -Skūpstīties nevarētu...

.....

Birzītē pa gabalu bērni man kaut ko kliez. Vējš liels, nevaru sadzirdēt, skrienu tuvāk. Viņi saka:

-Skolotāj, tu no šejienes izskaties pēc velna!

.....

Skolotāja: - Andi, Tev pagaldē tāda nekārtība, ka tur tikai tēvs un māte trūkst!

Citā dienā lieku Andim lielo mapi ielikt pagaldē.

Andis: -Es tur nevaru ielikt. Man tur tēvs ar māti trūkst.

.....

Agris: -Skolotāj, es izdomāju paštaisīto teikumiņu!

.....

Skolotāja: - Kad jums jābūt ļoti pacietīgiem un izturīgiem?

Samanta: - Tad kad mamma ieiet tualetē.

Limbažu muzejā gide:

-Šajā bildē jūs redzat kāda agrāk izskatījās Limbažu baznīca.

Dāniels:

- Lēdurgā tāda pati, tikai vista virsū.

.....

Skolotāja:

- Kādā valodā Tev rāda tās multeniņas?

Raivo:

-Lēdurgas valodā.

.....

Šķiroties no otrās klases, skolotāja saka:

- Jūs jau esat kļuvuši pieaugušāki kā rudenī.

Samanta:

-Jā! Man vakar jau paduses smirdēja.

Lai arī lūdzam bijušos un esošos lēdurdziešus ziedot svētku organizēšanai naudas līdzekļus. Ar Krimuldas novada domes lēmumu ir atvērts ziedojumu konts:

AS SEB banka LV88UNLA0050016903166

Atbildību par ziedoto naudas līdzekļu izlietošanu uzņemas Lēdurgas pagasta pārvalde un svētku organizēšanas darba grupa

LĒDURGAI 800 svētku organizēšanas darba grupa

Juris Liepa, Lēdurgas pagasta pārvalde, *ledpadom@latnet.lv*; **Karolis Treijs**, Krimuldas novada domes kultūras komitejas vadītājs, *karolistrejs@inbox.lv*; **Ilze Runce**, Lēdurgas k/n, *ir2701@inbox.lv*; **Ilze Kļaviņa**, Lēdurgas k/n, *ilzepakrs@inbox.lv*; **Maija Kalniņa**, G.Merķeļa Lēdurgas pamatskola, *kalninmajia22@inbox.lv*; **Maija Pīlāga**, Lēdurgas Mākslas Skola, *maija.pilaga@inbox.lv*; **Konstantina Jēkabsone**, Lēdurgas bibliotēka, *ina51jek@inbox.lv*; **Rita Bērziņa**, Invalīdu, politiski represēto un pensionāru apvienība „Kamolītis”; **Zane Rugina**, NVO Sirdsdegsme+, *zrugina@inbox.lv*; **Sandra Zvidriņa**, NVO Pīlādžīts, *sancco@tvnet.lv*; **Gatis Krūmiņš**, Krimuldas novada Vēstures draugu biedrība, *gatis.krums@gmail*; **Ausma Randa**, Lēdurgas Ev.Luterāņu draudze

Šajā izdevumā ir izmantoti materiāli no Lēdurgas iedzīvotāju un Lēdurgas skolas muzeja arhīviem. Pateicamies par atbalstu visiem, kas palīdz gādāt vēsturiskos materiālus un liecības. Lūdzam izteikt savus priekšlikumus svētku organizēšanas darba grupai.